

Arquivolta i capitells de Sant Martí de Riudeperes

Calldetenes

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Entorn rural de Calldetenes (08506 Calldetenes)
Emplaçament Ctra. BV5202, a un km passat la rotonda de la C-25 a la dreta en direcció Sant Julià

Coordenades:

Latitud: 41.92927
Longitud: 2.30503
UTM Est (X): 442380
UTM Nord (Y): 4642157

Classificació

Número de fitxa 08037 - 20
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Element arquitectònic
Estil / època: Medieval Romànic
Segle XII
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Número inventari Sí; IPA núm.6. ACCN:22494
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Ornamental
Titularitat Privada
Titular: Bisbat de Vic. c/Santa Maria, 1 (08500 Vic)
Fitxes associades:
[Sant Martí de Riudeperes](#)
Autoria de la fitxa Raquel Valdenebro Manrique

Descripció

Aquestes peces formaven part de l'edifici de l'església de Sant Martí de Riudeperes i possiblement al segle XVII foren desmuntades i reaprofitades per la porta d'un hort al costat de l'església. Fa uns 10 anys aproximadament la porta fou desmuntada i les peces foren guardades pels propietaris del mas La Calveria. Es tracta de dos capitells i quatre fragments que per la seva forma podrien ser part d'un tram d'arquivolta. Aquests elements podrien ser part de l'antic pòrtic o atri quadrangular situat a ponent i avui dia desaparegut, que allargava la nau. Les mides dels fragments són 21,30 cm, 23 cm, 56 cm i 63,5 cm de llargària. Encara que actualment es troben una mica malmesos, es poden apreciar amb claredat els elements ornamentals. Es tracta d'un conjunt de diversos temes vegetals encadenats, a base d'entrellaços de tiges que generen uns espais reomplerts per fulles semblants a les palmetes i per fruites en forma de pinya. Els punts d'unió entre les tiges i els elements florals són remarcats mitjançant anelles triples. El conjunt sembla seguir el mateix tractament ornamental, que és d'ivoris i orfebreria. L'estudi de paral·lels similars relacionen aquesta tipologia escultòrica amb el taller d'escultors de Ripoll. Altres autors ho relacionen amb l'escultura de la catedral de Vic. Les mides dels capitells són 32 m d'alçada per 24 cm d'amplada i 15 cm de diàmetre a la base. Un dels capitells té la mateixa temàtica decorativa que els suposats fragments d'arquivolta. L'altre capitell presenta una decoració dividida en dos registres. A l'inferior es localitza un motiu geomètric format per cercles concèntrics que donen lloc a fulles. Al superior, a més d'aquests cercles concèntrics, s'aprecia enmig de dues fulles una cara esculpida de factura rudimentària amb els ulls ametllats i la barba llarga. Alguns autors relacionen aquest capitell amb Sant Miquel de Fluvià i Santa Maria de l'Estany. A diferència de la resta d'elements, aquest capitell sembla obra d'un artista diferent. AA.DD (1984:173) El material per a l'execució de les peces és pedra calcària de bona qualitat. La tècnica que es va utilitzar és el cisellat amb incisions profundes. El tractament decoratiu d'aquestes peces permet situar-les cronològicament al segle XII.

Observacions:

Actualment, aquests elements es troben en mans dels propietaris del mas La Calveria, que els custodien a casa seva. Ha estat impossible visualitzar-los personalment.

Història

Sant Martí de Riudeperes fou la primera església del municipi i va donar nom al poble fins el 1962, en què es va substituir pel de Calldetenes. L'església es troba ubicada al nord-est del terme, al peu de la carretera que va de Calldetenes a Sant Julià. El lloc de Riudeperes apareix el 888, quan els esposos Ermenald i Sufícia van vendre unes terres i un hort a Geraduard la seva muller Segereda, que afrontaven a migdia amb el "Riodeperas". Altres documents dels segles X i XI anomenen el lloc com a Rivo Pretrarum, i tot sembla indicar que l'origen etimològic vol indicar un riu de pedres "Rivo Petrarum" en al·lusió a la riera coneguda actualment com a torrent de Sant Martí. L'església de Sant Martí no apareix documentada fins el 1050 en l'acta de consagració de l'església de Sant Julià de Vilatorrada, en la qual el bisbe de Vic, Guillem de Balsarenys, es reservava els drets sobre l'església de Sant Martí de Riudeperes que acabava de consagrar. La vinculació amb Sant Julià de Vilatorrada es mantingué fins als nostres dies, figurant com a sufragània, malgrat que a vegades apareix documentada com a parròquia. Aquest és el cas del 1086, quan Adrover vengué a Guifré i a la seva esposa Arseu una peça de terra a la parròquia de Sant Martí de Riudeperes, però no apareix com a tal en les llistes de parròquies anteriors al 1154, ni tampoc en les posteriors on, ben al

contrari, sempre es deixa constància de la seva condició de sufragània de Sant Julià. Malgrat aquesta dependència, l'església sempre féu les funcions de parròquia, ja que tenia els seus fidels, i aglutinava els habitants de la majoria de les cases que avui són del terme municipal. Una prova d'aquest fet, és que a finals del segle XIII es va dotar a l'església d'un pòrtic o comunidor on s'efectuaven les reunions de la universitat de Sant Martí, entenent per universitat al conjunt de la població. En aquest cas, el pòrtic servia perquè es reunissin i preguessin les decisions que afectaven a la comunitat. Per les primeres èpoques, no coneixem els béns i les rendes que tenia Sant Martí ni com es sustentava el culte. La primera donació documentada és del 3 d'agost de 1174, en què Mendònia va llegar una casa a l'església ubicada a la sagrera. VILAMALA J. (2002:64). Efectivament, es tenen notícies de l'existència d'una sagrera al voltant de l'església. A partir del segle XIII, i seguint la tradició del moment, es van fer aportacions a les llànties de Sant Martí. Uns altres benefactors d'aquestes llànties van ser la família Calvaria. L'administració de l'església ja estava força estructurada en aquesta època -segle XIII- amb diverses propietats que administrava un rector, els obres i un procurador. La celebració dels aniversaris se sufragava amb les rendes de les diverses propietats que els fidels havien llegat a Sant Martí. VILAMALA J (2002:65) Al segle XIV hi va continuat havent-hi fundacions, i al segle XV va rebre un bosc situat sobre la font Antiga a Santa Eugènia de Berga, a més de conservar diferents cases que tenia a la sagrera. Al segle XVI va rebre les rendes del mas Llobet, que pagava l'hereu del mas Sauleda, i al XVII, les rendes del mas Ponç. A banda d'això, la consuetud de Sant Martí indica que l'església rebia censos de diferents masos: La Frontera, l'Aymerich, la Calvaria, el Verdaguer, la Sauleda, el Llió, etc. Els usos i costums de l'església també apareixen a les consuetes; per exemple, el fet de que el rector de Sant Julià estava obligat a tenir un vicari perquè atengués l'església de Sant Martí. També era l'encarregat dels actes religiosos més importants de l'església i de les diverses processons. VILAMALA J (2002:68) A nivell arquitectònic, l'església sofrí reformes ja en època romànica, possiblement al segle XII, quan es construí la portalada al mur de ponent. Al segle XIII aquesta portalada es protegí amb la construcció d'un atri. Aquesta porta fou desmuntada i els seus elements traslladats per fer l'arc de la porta que baixa fins a l'horta. AA.DD (1984:172)

Bibliografia

AA.DD (1985) Inventari de Patrimoni Arquitectònic. Direcció General de Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya. AA.DD. (1995) Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960). Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes AA.DD. (1984) Calldetenes a Catalunya romànica. Vol II. Osona I. Enciclopèdia catalana. Pàg. 171- 182 GINEBRA I MOLINS, R. (1996) Economia i societat a la Catalunya interior als inicis de la Baixa Edat Mitjana. Vic. 1230-1233. Tesi doctoral inèdita. GUDIOL RICART J.A. GAYA NUÑO (1948) Escultura i arquitectura romànica. Vol V. Ars Hispaniae. Ed. Plus-Ultra. Madrid. Pàg. 68 JUNYENT E (1975) Catalunya romànica. L'arquitectura del segle XI. Publicacions de l'abadia de Montserrat. Barcelona. Pàgs 281-282. JUNYENT I SOBIRÀ E (1945-952) Itinerario histórico de las parroquias del obispado de Vic. Separata de la hoja parroquial. Vic. MONTLLÓ I BOLART J (1996) Rectoria de Sant Martí de Riudeperas. Osona. Ed. Pleniluni. Barcelona PLADEVALL A (1955-1957) La Parroquia de San Julián de Vilatorra y su sufraganea de San Martín de Riudeperas a "Ausa". Vol II. Vic. Pàgs. 246-258